

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

klasa I Liceum Ogólnokształcącego - wymagania edukacyjne (zakres podstawowy)

Temat (rozumiany jako lekcja)	Wymagania na ocenę DOPUSZCZAJĄCĄ Uczeń:	Wymagania na ocenę DOSTATECZNĄ Uczeń:	Wymagania na ocenę DOBRA Uczeń:	Wymagania na ocenę BARDZO DOBRĄ Uczeń:	Wymagania na ocenę CELUJĄCĄ Uczeń opanował wymagania na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:
Dział I. Edukacja i praca w Polsce i w Unii Europejskiej					
1. Prawa i obowiązki ucznia	<ul style="list-style-type: none"> – zna podstawowe akty prawne w szkole, np. statut szkoły – potrafi wymienić instytucje, do których może się zwrócić o pomoc – zna podstawowe prawa i obowiązki ucznia obowiązujące w swojej szkole – zna procedury dochodzenia praw ucznia w swojej szkole 	<ul style="list-style-type: none"> – zna niektóre prawa i obowiązki ucznia w szkole – zna procedury dochodzenia praw w szkole oraz w kuratorium oświaty 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, co to jest obowiązek szkolny i obowiązek nauki – zna wszystkie prawa i obowiązki ucznia – zna procedury dochodzenia praw w szkole, kuratorium oświaty oraz przed sądami – potrafi napisać skargę do dyrektora szkoły w związku z łamaniem praw ucznia 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wyjaśnić, co to jest obowiązek szkolny i obowiązek nauki – potrafi wymienić wszystkie dokumenty, w których są zawarte prawa ucznia (Ustawa o systemie oświaty, statut szkoły, konstytucja RP) – rozumie, czym jest skarga do WSA w sprawie decyzji kuratora, wie, co to jest zażalenie lub skarga kasacyjna 	<ul style="list-style-type: none"> – zna międzynarodowy kontekst uchwalenia Konwencji o ochronie praw dziecka – zna mechanizmy jurysdykcji administracyjnej w sprawie praw i obowiązków ucznia – zna drogę postępowania sądowego przed organami sądowymi w Polsce
2. Planujemy dalszą naukę	<ul style="list-style-type: none"> – zna ogólne zasady egzaminu maturalnego i egzaminu 	<ul style="list-style-type: none"> – zna ogólne zasady rekrutacji na studia – potrafi zaplanować własną karierę 	<ul style="list-style-type: none"> – zna zasady działania programu Erasmus oraz EHEA 	<ul style="list-style-type: none"> – zna system szkolnictwa wyższego w Polsce – zna system 	<ul style="list-style-type: none"> – zna dokładne zasady działania programu Erasmus – zna warunki i zasady studiowania na kontynencie

	zawodowego – zna karne skutki plagiatu	zawodową		boloński i zasady jego działania – wie, które kierunki studiów pozostały dwustopniowe – zna zakres działania Państwowej Komisji Akredytacyjnej – wie, gdzie znaleźć informacje o karnych skutkach plagiatu	amerykańskim (np. w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie)
3. Planujemy pierwszą pracę	– zna ogólne zasady rozliczania podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT)	– potrafi w miarę bezbłędnie napisać CV oraz Europass CV	– potrafi napisać CV, Europass CV oraz list motywacyjny – zna rodzaje umów oraz potrafi wskazać różnice pomiędzy nimi	– zna wysokość płacy minimalnej w Polsce – potrafi porównać wysokość płac minimalnych w Polsce z innymi krajami UE	– zna zasady obliczania płacy minimalnej w Polsce
4. Szukamy pracy	– potrafi wymienić rodzaje umów o pracę – wie, co to jest CV i list motywacyjny	– potrafi scharakteryzować rodzaje niektórych umów o pracę	– charakteryzuje różne umowy o pracę i wskazuje ich zalety i wady – potrafi bez większych błędów napisać CV i list motywacyjny	– potrafi scharakteryzować etapy zakładania firmy – bezbłędnie napisać CV i list motywacyjny	– zna zapisy aktów międzynarodowych dotyczące praw ucznia
5. Podróżujemy i pracujemy za granicą	– zna podstawowe prawa pasażerów w Polsce – rozumie, na czym polega układ z Schengen – zna podstawowe zasady bezpiecznego podróżowania	– zna datę przystąpienia Polski do strefy Schengen i podstawowe korzyści wynikające z przynależności do tej strefy – zna wybrane rodzaje ubezpieczeń	– potrafi wymienić kraje należące do strefy Schengen – zna programy pomagające w poszukiwaniu pracy na terenie UE	– potrafi wymienić i wskazać na mapie niebezpieczne miejsca na świecie dla podróżujących – wyjaśnia, dlaczego nie należy do tych miejsc podróżować – wie, co oznacza	– zna i potrafi scharakteryzować prawa pasażerów lotniczych – zna historię powstania strefy Schengen

	– zna telefon alarmowy 112	turystycznych – zna organizacje, które niosą pomoc w razie kłopotów za granicą		obowiązek nostryfikacji dyplomu – zna zasady działania programu EURES i potrafi z niego korzystać – potrafi wymienić warunki ubezpieczenia zdrowotnego na terenie UE	
Dział: II. Młody obywatel w urzędzie					
1. Obywatelstwo i informacja publiczna	– definiuje pojęcia: obywatelstwo, prawo krwi, prawo ziemi – wie, kto nadaje obywatelstwo polskie – zna podstawowe prawa i obowiązki obywatela państwa polskiego – wie, co to jest BIP	– potrafi wymienić podstawowe uprawnienia przysługujące obywatelowi Polski oraz UE – wie, co to jest podwójne obywatelstwo – zna zasady przyznawania obywatelstwa polskiego cudzoziemcom – zna podstawowe prawa dostępu do informacji publicznej – potrafi wypełnić wniosek o udostępnienie informacji publicznej	– rozumie, na czym polega proces naturalizacji – zna organy nadające obywatelstwo polskie – wie, który traktat UE wprowadził pojęcie obywatelstwa UE – wie, czym różni się obywatelstwo UE od obywatelstwa krajowego – zna ograniczenia w dostępie do informacji publicznej	– wie, czym jest ENA – potrafi przeanalizować wszystkie przypadki, w których jest możliwa zmiana obywatelstwa polskiego lub naturalizacja – wie, kiedy można dokonać ekstradycji obywatela polskiego – wie, czym zajmuje się DIP	– potrafi wskazać znowelizowany artykuł konstytucji RP w sprawie ekstradycji obywatela polskiego – potrafi przedstawić problem repatriantów w Polsce
2. Załatwiamy	– wie, który urząd	– wie, kto może się	– zna pojęcia:	– wie, na jakich	– wie, jak uzyskać dostęp do

sprawy w urzędzie	wydaje podstawowe dokumenty, takie jak: dowód osobisty, paszport, prawo jazdy – potrafi w miarę poprawnie wypełnić formularze potrzebne do wydania tych dokumentów – wie, kto jest uprawniony, aby posiadać dowód osobisty – wie, kto może się ubiegać o prawo jazdy i paszport	ubiegać o dowód osobisty i na jakich warunkach – wie, jakie zabezpieczenia ma dowód osobisty – zna kategorie praw jazdy – zna procedury rejestracji pojazdów	petent, wiza – wie, kiedy i na jaki czas można uzyskać paszport – wie, co to jest paszporty biometryczne – zna zasady zmiany nazwiska	zasadach dokonuje się rejestracji aut zabytkowych – wie, od kiedy obowiązują w Polsce białe tablice rejestracyjne i dlaczego doszło do zmiany wzorów tablic	informacji publicznej w urzędzie w swojej miejscowości (urząd gminny, powiatowy, wojewódzki)
3. Dochodzimy swoich praw	– wie, jakie sprawy można załatwić w urzędzie gminy – zna podstawowe prawa obywatela państwa polskiego w urzędzie	– wie, co można załatwić w urzędzie powiatowym i wojewódzkim – potrafi poprawnie sformułować skargę na działanie administracji publicznej	– definiuje pojęcie administracji zespolonej i niezespolonej – zna schemat działania administracji publicznej w Polsce – rozumie, czym jest decyzja, a czym postanowienie wydane przez urzędnika	– zna zasady przeprowadzania referendum lokalnego, np. w sprawie odwołania władz lokalnych – zna drogę postępowania administracyjnego i drogę jurysdykcyjno-administracyjną w przypadku złożenia skargi na działanie urzędów	– potrafi podać przykłady gmin i województw, w których skutecznie przeprowadzono referenda lokalne
4. Idziemy na wybory	– potrafi wymienić podstawowe prawa wyborcze – rozróżnia czynne i bierne prawo	– potrafi wyjaśnić zasady wyborów w Polsce – rozumie, co to jest cenzus wyborczy	– zna zasady głosowania obywateli polskich za granicą – zna podstawowe	– zna ogólne zasady przeprowadzania wyborów do sejmiku i senatu w Polsce oraz do Parlamentu	– wie, w jaki sposób zmieniono w 2010 roku ordynację wyborczą do senatu

	wyborcze	– wie, jak wziąć udział w wyborach w przypadku, gdy się jest poza miejscem stałego zamieszkania	zadania PKW	Europejskiego	
5. Systemy wyborcze	– wyjaśnia zasadę działania systemu proporcjonalnego, który obowiązuje w Polsce	– zna różnice wynikające ze stosowania dwóch systemów wyborczych: proporcjonalnego i większościowego	– potrafi porównać systemy wyborcze: większościowy, proporcjonalny i mieszany – zna pojęcie frekwencji wyborczej	– potrafi wskazać wady i zalety systemu proporcjonalnego i większościowego	– potrafi wymienić państwa, w których obowiązuje system wyborczy większościowy, i te, w których stosuje się system mieszany – potrafi scharakteryzować działanie obu systemów wyborczych
Dział. III. Prawo i sądy					
1. Rozumiemy istotę prawa	– definiuje pojęcie prawa – potrafi wymienić co najmniej dwie funkcje prawa – rozumie, co to są normy społeczne – zna dwie zasady prawa – wie, czym jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej	– zna wybrane funkcje i zasady prawa – zna i potrafi scharakteryzować wybrane normy społeczne – zna ogólną hierarchię aktów prawnych obowiązujących w Polsce (konstytucja, ustawa, rozporządzenie) – wie, co to jest niezawisłość sędziów i niezależność sądów – zna podstawowe zadania KRS	– zna funkcje i zasady prawa – zna i potrafi scharakteryzować normy społeczne – potrafi wymienić niektóre szczegółowe zasady prawa – zna i potrafi scharakteryzować hierarchię aktów prawnych obowiązujących w Polsce – wie, gdzie publikuje się w Polsce akty prawne – zna zasady funkcjonowania	– potrafi wymienić i wyjaśnić łacińskie określenia zasad prawa – interpretuje symbol Temidy – potrafi wyjaśnić współczesną koncepcję prawa – zna systematyzację norm społecznych według Marii Ossowskiej – potrafi przedstawić drogę zawodową sędziego w Polsce – potrafi wyjaśnić zasady funkcjonowania sądów w Polsce	– zna rzymskie podstawy współczesnego prawa

			sądów w Polsce		
2. Rozróżniamy gałęzie prawa	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wymienić źródła prawa w znaczeniu instytucjonalnym – wie, czym jest Dziennik Ustaw i Monitor Polski – zna pozycję Sądu Najwyższego w strukturze sądownictwa RP – zna organy kontroli przestrzegania prawa 	<ul style="list-style-type: none"> – zna podział prawa ze względu na pochodzenie prawa – potrafi wymienić podstawowe gałęzi prawa – zna podstawową strukturę sądownictwa w Polsce – zna wybiórczo organy ochrony prawnej i kontroli 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wymienić i scharakteryzować podstawowe źródła prawa – potrafi scharakteryzować trzy wybrane gałęzie prawa – potrafi scharakteryzować strukturę sądownictwa w Polsce – zna organy ochrony prawnej i kontroli 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wyjaśnić różnice między Monitorem Polskim i Dziennikiem Ustaw – charakteryzuje gałęzie prawa – rozumie, czym jest prawo materialne, a czym – prawo procesowe 	<ul style="list-style-type: none"> – zna zadania instytucji europejskich odpowiedzialnych za tworzenie prawa; – rozumie w jakim zakresie państwo polskie jest zobowiązane respektować prawo europejskie
3. Uczestniczymy w procesie karnym	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi zdefiniować, czym są przestępstwo oraz prawo karne – zna zakres odpowiedzialności nieletnich w rozumieniu kodeksu karnego 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi zdefiniować społeczną szkodliwość czynu – wie, kto ponosi pełną odpowiedzialność karną za swoje czyny – zna pojęcie mediacji 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi zdefiniować czyn, bezprawność czynu oraz czyn zawiniony – potrafi zdefiniować prawo karne materialne – rozumie, na czym polegają mediacje w sprawach karnych 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi zdefiniować zaniechanie oraz czyn zagrożony karą 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi przedstawić sposoby mediacji i podać przykłady mediacji na drodze sądowej
4. Proces karny	<ul style="list-style-type: none"> – zna strony procesu karnego: oskarżony, prokurator, sędzia, obrońca – potrafi scharakteryzować zadania stron procesu 	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie, czym jest zawiadomienie o zaistnieniu przestępstwa – potrafi sporządzić pismo o takim charakterze – wie, czym jest postępowanie 	<ul style="list-style-type: none"> – zna prawa pokrzywdzonego i oskarżonego – zna wybrane prawa świadka – wie, na czym polega funkcja ławnika 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi scharakteryzować postępowanie procesowe w procesie karnym 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi porównać postępowanie procesowe w procesie karnym w Polsce i w Stanach Zjednoczonych

		przygotowawcze			
5. Uczestniczymy w procesie cywilnym	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi zdefiniować osobę fizyczną i osobę prawną – rozumie, czym jest zdolność prawna i kto ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, czym jest umowa jako oświadczenie woli – zna granice wieku, decydujące o uzyskaniu pełnej zdolności do czynności prawnych – zna prawa osób o ograniczonej zdolności do czynności prawnych 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, czym jest zdolność do czynności prawnych i jej ograniczenia – zna rodzaje oświadczeń woli – rozumie pojęcie arbitrażu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym są mediacje w sprawach cywilnych oraz ich znaczenie – potrafi porównać sposoby rozwiązywania sporów obowiązujące w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wskazać przyczyny opieszałości polskich sądów
6. Proces cywilny	<ul style="list-style-type: none"> – zna strony procesu cywilnego: powód i pozwany – zna zadania ławnika i komornika – zna prawa świadka w procesie cywilnym 	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie, czym są postępowanie rozpoznawcze oraz postępowanie procesowe i nieprocesowe 	<ul style="list-style-type: none"> – zna wszystkie prawa stron procesu cywilnego 	<ul style="list-style-type: none"> – zna wszystkie etapy postępowania cywilnego (rozumie, czym różni się ono od postępowania karnego) 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wskazać różnicę w prawie zwyczajowym a prawie pisanym
7. Rozwiązujemy sprawy rodzinne	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie, co to jest mediacja – definiuje pojęcie małżeństwa – wie, czym jest ślub konkordatowy – definiuje pojęcia: rozwód, testament – zna podstawowe zasady dziedziczenia 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wskazać różnice między ustawową a umowną wspólnotą majątkową 	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie, czym jest dziedziczenie ustawowe oraz tzw. zachówek – zna prawa alimentacyjne rodziców wobec dzieci oraz dzieci wobec rodziców 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi scharakteryzować postępowanie rozwodowe – zna najczęstsze przyczyny rozwodów w Polsce (na podstawie danych statystycznych GUS lub CBOS) – potrafi scharakteryzować postępowanie spadkowe – zna rodzaje 	<ul style="list-style-type: none"> – zna zasady uzyskania Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego

				testamentów i sposoby ich spisania	
Dział: IV. Bezpieczeństwo					
1. Poznajemy organy ścigania	– definiuje funkcję prokuratora – zna podstawowe prawa obywateli wobec policji oraz straży miejskiej	– zna prawa policji wobec obywatela – zna zadania straży miejskiej i wie, czym różni się straż od policji – zna zadania straży granicznej	– wie, kto może pełnić funkcję prokuratora – zna pojęcie i zadania asesora – wie, czym jest CBS	– zna strukturę organizacyjną prokuratury w Polsce – zna wszystkie zadania policji, straży granicznej, straży ochrony kolei oraz straży miejskiej (gminnej)	– potrafi scharakteryzować zadania CBA i porównać je z uprawnieniami CBS
2. Spotykamy się z funkcjonariuszem	– zna podstawowe prawa policji wobec obywateli – zna kary za wykroczenia drogowe	– zna zasady zatrzymania i aresztu tymczasowego – odróżnia taryfikator mandatów od taryfikatora punktów karnych	– wie, czym są środki przymusu bezpośredniego oraz kto i kiedy może je stosować	– charakteryzuje uprawnienia straży granicznej i straży ochrony kolei – potrafi ocenić bezpieczeństwo własnej miejscowości na podstawie danych	– potrafi przytoczyć dane policji i straży granicznej na temat nielegalnych emigrantów w Polsce
3. Unikamy zagrożeń – dbamy o własne bezpieczeństwo	– rozumie, czym jest pedofilia, kazirodztwo – zna kwalifikacje czynów zabronionych na tle seksualnym – wie, czym zajmują się następujące organizacje: La Strada oraz Fundacja ITAKA – rozpoznaje rodzaje przemocy domowej	– zna procedurę Niebieskiej Karty – zna organizacje niosące pomoc osobom pokrzywdzonym: Fundacja Dzieci Niczyje, Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć	– zna przepisy dotyczące kwalifikacji czynów takich jak gwałt i molestowanie – zna podstawowe zasady wsparcia dla osób pokrzywdzonych	– rozumie, na czym polega handel ludźmi i potrafi wskazać przyczyny i skutki tego procederu	– potrafi wskazać różne organizacje zajmujące się obroną pokrzywdzonych
4. Poznajemy	– zna skutki	– definiuje pojęcie	– zna przepisy	– wskazuje skutki	– przedstawia wady i zalety

konsekwencje swoich czynów	uzależnienia od używek (narkotyków, alkoholu, papierosów) – zna podstawowe środki poprawcze wobec nieletnich	demoralizacji – zna zakres odpowiedzialności osób nieletnich	ograniczające zażywanie używek w miejscach publicznych – odróżnia środki poprawcze od środków wychowawczych	zażywania różnych używek dla zdrowia i życia człowieka – potrafi wskazać dane obrazujące problem uzależnień w Polsce	sytemu resocjalizacji młodych w Polsce
Dział: V. Prawa człowieka					
1. Poznajemy genezę naszych praw	– zna zasady wolności praw zawarte w Konstytucji 3 maja – wie, czym jest konwencja genewska, rozpoznaje znaki międzynarodowego ruchu humanitarnego – wie, czym jest Powszechna Deklaracja Praw Człowieka	– zna elementy europejskiego systemu ochrony praw człowieka	– zna historię idei praw człowieka – potrafi wymienić konwencje genewskie oraz omówić ich znaczenie – zna europejski system ochrony praw człowieka	– potrafi porównać pod względem poszanowania wolności polskie i międzynarodowe akty prawne na przestrzeni wieków – zna współczesne organizacje powołane do ochrony praw człowieka	– zna historię powstania PCK oraz Caritasu
2. Znamy prawa człowieka	– wie, na czym polega uniwersalny, indywidualny i niezbywalny charakter praw człowieka – zna podstawowe prawa dziecka – zna zadania Rzecznika Praw Dziecka	– zna ustawowe przypadki ograniczenia praw człowieka – zna i rozumie prawa dziecka	– zna trzy generacje praw człowieka i potrafi wymienić prawa wchodzące w ich skład	– zna organizacje powołane do ochrony praw dziecka oraz praw człowieka – potrafi wyjaśnić pochodzenie generacji praw człowieka	– zna historię uchwalenia praw człowieka i potrafi podać przyczyny powstania tego dokumentu
3. Rozpoznajemy przejawy łamania	– potrafi wymienić podstawowe	– przedstawia przyczyny łamania	– wskazuje kraje, w których do dziś	– wskazuje przyczyny i konsekwencje	– przedstawia przyczyny historyczne, dla których

praw człowieka	przyczyny łamania praw człowieka na świecie	praw człowieka na świecie	stosuje się karę śmierci, i podaje przyczyny takiej sytuacji	stosowania kary śmierci – prezentuje i uzasadnia własny pogląd na temat stosowania kary śmierci	zrezygnowano z kary śmierci w Europie i na świecie
4. Prawa człowieka a ochrona danych osobowych	– zna podstawowe prawa obywatela w kontaktach z mediami	– zna założenia Ustawy o ochronie danych osobowych z 1997 roku	– wie, które informacje są objęte zakazem przetwarzania danych, i potrafi wskazać przyczynę tego zakazu	– ocenia polski system ochrony danych osobowych	– przedstawia problem ochrony danych osobowych w kontekście praw demokratycznych oraz praw człowieka (np. prawa do wolności) – przedstawia problem konieczności ograniczenia prawa wolności w zetknięciu z problemem terroryzmu na świecie
Dział: VI. Ochrona praw i wolności					
1. Poszukujemy pomocy prawnej	– zna uproszczoną drogę postępowania sądowego w Polsce – wie, czym się zajmuje Trybunał Konstytucyjny i Rzecznik Praw Obywatelskich – zna podstawowe prawa pacjenta	– potrafi samodzielnie sporządzić skargę do Trybunału Konstytucyjnego i do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu oraz wnioszek do Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka	– zna organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną praw człowieka	– potrafi przedstawić znaczenie organów powołanych do ochrony praw człowieka w Polsce	– przedstawia problem stosowania tortur wobec osób podejrzanych o terroryzm w kontekście praw człowieka
2. Rozpoznajemy	– rozumie, co to jest	– definiuje pojęcia:	– potrafi przedstawić	– przedstawia	– przedstawia problem osób

przejawy nietolerancji	tolerancja – odróżnia działania dyskryminacyjne od tolerancyjnych	pluralizm, ksenofobia, szowinizm, totalitaryzm	rodzaje dyskryminacji – przedstawia problemy różnych grup społecznych dotkniętych nietolerancją	przyczyny i skutki zachowań nietolerancyjnych	wykluczonych przez społeczeństwo
3. Stajemy w obronie innych	– definiuje pojęcie wolontariatu – zna podstawowe organizacje niosące pomoc humanitarną w Polsce – wie, kogo się określa mianem „więźnia sumienia”	– zna działalność Amnesty International i Greenpeace’u – potrafi wymienić akcje podejmowane przez te organizacje – zna pojęcie ekoprzestępstwa	– zna historię ruchu feministycznego w Europie – definiuje i wyjaśnia pojęcie freeganizmu	– potrafi przestawić wady i zalety wolontariatu – analizuje problem równości płci w Polsce – przedstawia problem ochrony środowiska w Polsce	– zna historię powstania Amnesty International oraz Greenpeace’u